

GÖRME ENGELLİ ÇOCUĞA SAHİP AİLELERİN ÇOCUKLARINA YÖNELİK GELECEK KAYGILARI

Fatih YAZICI, Betül OKCU, Mustafa SÖZBİLİR
Aşık Yaşar Reyhani Ortaokulu, Palandöken / ERZURUM

fatyaz@mynet.com

Görme engeli;

- Çocukluktan itibaren bilişsel ve sosyal gelişimi olumsuz etkileyen, öğrenme becerilerinin kazanılmasını ve kişilerin aktivitelerini etkileyerek kişisel yeteneklerin gelişimini güçleştiren bir engeldir (Bailey ve Wning, 1994).

GÖRME ENGELİ

KÖR

- Yasal tanım:** Tüm düzeltmelere rağmen olağan görme gücünün 1/10'una yani 20/200'lük görme keskinliğine ve daha azına sahip olan ya da görme alanı yirmi derecelik açığı aşmayan kişiler.
- Eğitsel tanım:** İleri derecede görme eksikliği olan, öğrenmesini işiterek, dokunarak veya sesli materyaller yardımıyla sağlayabilen bireyler.

AZ GÖREN

- Yasal tanım:** Tüm düzeltmelere rağmen görme gücü 20/70 ile 20/200 arasında olan kişiler.
- Eğitsel tanım:** Görme duygusunu öğrenme sürecinde az da olsa kullanabilen, büyüteçlerle normal puntolu ve büyük puntolu yazılı materyalleri okuyabilen bireyler.

Görme engeli

- Görme sayesinde çevremizdeki olup biteni gözleyerek öğrenebilir, rahatça hareket eder, tehlikelerden kolaylıkla kaçınabiliriz.
- Görme kaybı yaşayan insanlar ise bu avantajlardan gerektiği şekilde yararlanamaz.
- Bu nedenle görme eksikliği, kişiyi fiziksel dünyadan uzaklaştırır.
- Bu duyuşsal, sosyal ve fiziksel izolasyon da kişide **kaygı ve uyum sorunları yaratır.**

Kaygı;

- Gerçek ya da hayali durumlarla ilgili duyulan **endişe** ya da **aşın korkudur.**
- Kaygı, **korkunun** ve **endişenin** ileri derecesi olarak tanımlanır ve **strese** karşı gösterilen en yaygın tepkilerden biri olarak kabul edilir.

Kaygı ve Endişe

- Çeşitli nedenlerden ötürü görme kaybına uğramış olan bireylerin akran etkileşimleri, çevreyle iletişimleri ve dolayısıyla yaşam süreçleri sürekli bir endişe ve kaygı içerir.
- Görme engelli bireyler genellikle görme sorunları ve bu sorunların getirdiği problemlerle başa çıkmanın yollarını arama endişesine sahiptir.
- Bu nedenle bu bireylere yakın çevresi ve tüm toplum tarafından sosyal destek verilmesi gerekir.

Ailelerde Kaygı ve Endişe

- ☞ Görme engellilerin kaygılarına ilişkin yapılan çalışmalar, daha çok görme engeline sahip bireyin bireysel kaygıları üzerine yoğunlaşmaktadır.
- ☞ Ancak görme engeline sahip birey, ailenin bir üyesidir ve ailenin yapısı ve işleyişi üzerinde ciddi etkiye sahiptir.
- ☞ Engelli bir çocuğa sahip olma, aile açısından da bir takım olumsuzluklara neden olmaktadır.

Engelli bir çocuğa sahip olma nedeniyle;

- ☞ yaşanan duygusal zorluklar,
 - ☞ engele yönelik bilgi eksikliği,
 - ☞ çocuktaki davranış bozuklukları ve sağlık sorunları,
 - ☞ tedavi ve eğitim konusunda yaşanan sıkıntılar,
 - ☞ daha fazla zaman, emek ve paraya ihtiyaç duyulması,
 - ☞ çevre ile ilişkilerde yaşanan güçlükler,
- aile hayatında çok önemli sıkıntılar doğurmaktadır.

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

- ☞ Bunun sonucunda ailede kaygı düzeyi yükselmekte, buna bağlı olarak da **depresyon, suçluluk duygusu ve hayattan beklentide azalma** gibi durumlarla karşılaşabilmektedir.
- ☞ Bu nedenle görme engelli çocuğa sahip ailelerin de çocuklarına yönelik kaygı düzeyleri incelenmesi gereken bir durumdur.
- ☞ Çalışmanın bu konudaki ihtiyaca cevap vermesi beklenmektedir.

ARAŞTIRMANIN AMACI & PROBLEMİ

- ☞ Görme engelli çocuklara sahip olan ailelerin çocuklarının geleceğine yönelik kaygı ve beklentilerini belirlemektir.
- ☞ Görme engelli çocuğa sahip olan ailelerin çocuklarının geleceğine yönelik kaygı ve beklentileri nelerdir?

ARAŞTIRMA MODELİ

- ☞ Yapılan çalışma, nitel araştırma yaklaşımlarından **olgu bilim yöntemi** kullanılarak gerçekleştirilmiştir.
 - Olgu bilim yöntemi farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır.
 - İnsanların sahip oldukları bazı engeller nedeniyle bir takım kaygılar yaşayacağı veya yaşamakta olduğu gerçeğinin farkında olup, görme engeline sahip çocukları olan ailelerin kaygılarına odaklanmak amacıyla olgu bilim yöntemi kullanılmıştır.

ÇALIŞMA GRUBU

- ☞ Çalışma Erzurum ilinde yaşayan ve doğuştan kör çocuğa sahip olan 3 aile yürütülmüştür.

	Görüşülen kişi	Eğitim Düzeyi	Meslek	Gelir Durumu	Çocuk Sayısı	Engelli çocuk sayısı
AİLE1	Anne, Baba, Anneanne	Anne: İlkokul Baba: Üniversite	Anne: Ev hanımı Baba: İşsiz	Çocuk bakım ücreti (asgari ücret)	3	1 (total kör) (3. sınıf)
AİLE2	Baba	Anne: Okuryazar Baba: Lise	Anne: Ev hanımı Baba: Memur	1500-2000TL arası	4	1 (total kör) (6.sınıf)
AİLE3	Baba	Anne: Ortaokul Baba: Üniversite	Anne: Ev hanımı Baba: Müdür (özel şirket)	3000 TL üzeri	1	1 (total kör ve östetik) (5.sınıf)

VERİ TOPLAMA ARACI

- Araştırmada veri toplama amacıyla **görüşme** tekniğinden yararlanılmıştır.
- Görüşme için araştırmacı tarafından hazırlanan **yarı-yapılandırılmış görüşme formu** kullanılmıştır.
- Ailelerden alınan gerekli izinler doğrultusunda yapılan görüşmeler kaydedilmiştir.

VERİLERİN ANALİZİ

- Yarı-yapılandırılmış form kullanılarak gerçekleştirilen görüşmeler sonucu elde edilen veriler transkript edilmiş ve **içerik analizi yöntemi** ile çözümlenmiştir.
- İçerik analizi yönteminde katılımcıların görüşme sorularına verdikleri cevaplar incelenmiş ve bu cevaplara göre belli **kategoriler** ve **kodlar** oluşturulmuştur.

BULGULAR

Verilerin çözümlenmesi ile ailelerin görme engelli çocuklarının geleceğine yönelik kaygıları 4 tema etrafında toplanmıştır. Bu temalar;

- Güvensizlik,
 - Çevrenin yaklaşımları,
 - Devletten beklentiler,
 - Geleceğe dair düşünceler
- şeklinde.

A. GÜVENSİZLİK

A1. Tek başına bırakamam	2
A2. Başına bir kaza gelebilir	1
A3. Bilinçsiz insanlarla karşılaşabilir	1
A4. Yabancı bir yerde rahat davranamaz	3

➤ **Aile:** ...genelde yani biz haklı olarak pek yanımızdan ayırmıyoruz ki ...ne bilim yani arabanın onun görme engelli olduğunu bilemezki yani araba çıkar caddeye araba gelip bunu farkedemez görme engelli olduğunu ki hani ben görene kadar çocuk çekilecek... psikolojisi bozulabilir düşüncesiyle korkularımız oluyor...

➤ **Aile:** en büyük konu işte ee yanına bi yardımcı olması mesela yürürken illaki her zaman o tek yürümeyecek, hayatını idame ettirebilmesi için biz şurada elinden tutup gezdiriyoruz normal insan gibi gezdiriyoruz ama biz bıraktığımız zaman o zaman bunu başarabilecek mi?... yani dışarıya çıkıp top oynamak istiyor e nasıl oynayacak yardımcı oluyorlar öyle yani normal insan gibi o da koşmak istiyor oğlum koşamazsın, bi yere çarparsın hani bunlara...

➤ **Aile:** ...savunmasız, korunmasız, yani ayağını attığı yerin neresini olduğunu bilmiyo. işte biri gel bakalım dediği zaman kötü niyetli mi iyi niyetli mi ne olduğunu bilmiyo. hep kafamızda bunlar var, hep bunlar var. yani yastığa başınızı koyduğunuz zaman ya hep şeyi düşünüyorsunuz...

B. ÇEVRENİN YAKLAŞIMLARI	
B1. Çevrenin Olumsuz Yaklaşımları	
B1.1. Harçlık veriyorlar	2
B1.2. Görme ile ilgili sorular soruyorlar	3
B1.3. İnsanlar bilinçsiz davranıyor	3
B1.4. İnsanlar rahatsız edici şekilde bakıyor	2
B2. Çevrenin Olumlu Yaklaşımları	
B2.1. Toplum bilinçlendirme çalışmaları yapıyor	2
B2.2. İnsanlar yardım ediyor	3
B3. Çevreden Beklentiler	
B3.1. Çevredekiler normal çocuklara davrandığı gibi davranmalı	2
B3.2. İyi ya da kötü anlamda ayrımcılık yapılmamalı	3
B3.3. İnsanlar bilinçli olmalı	2

<p>» Alle: ...yani en azından çocuğun yanında B... görür mi B... görür mi. B... görür tabi niye görmesin. onlar benim canımı çok sıhir yani ...toplumun böyle kişilere yaklaşımı daha duyarlı da ama seni rencide eder mi etmez mi onu düşünmeden bilinçsiz olarak şey yapıyorlar...</p> <p>» Alle: ... ilk kez görenler aa buda kör dediği zaman oda gelip baba ben körmüyüm ondan sonra ha bunu açıklamaya kalkıyosun...hemen ne oldu gözüne falan ilk etapta bu soruluyor. gözüne ne oldu? ...beni değil de çocuğun yani her zaman duyup üzülmemesi için ben rahatsız oluyorum mesela...</p> <p>» Alle: ...çok böyle garip bi obje objeymiş gibi baktıkları zaman insan üzülüyo, insan çok üzülüyo, yani diyosun ki neden böyle bakıyo bu insanlar...</p>

<p>» Alle: ...bilinçli insanlar iyi yani bilinçsiz olan insanların bilinçlenmesini isterim yani... bunu yani görmiyir düşüncelerini istemirem yani. diğer çocuklar ne ise, diğer insanlar ne ise onu da böyle görmelerini istirem yani.... iyi de kötü de yani ben ayrımcılık yapmalarını istemirem. mesela teyzesi onun elinden oyuncuğ alayım mesela B. istediği an B.'in eline veriyir. hayır yapma niye veriyen B...' in eline. yani ben onlara çok yanlış şeyler beni yapıyor. hayır onun yoksa yoktur yani oyuncuğ yani çocukların elinden alıp...</p> <p>» Alle: ...bazı insanlarda çok duyarsız, ki görme engelli biri hayatta görme engelli nedir? bunun yaşantısı nasıldır? ailesini kendi içinde neler yaşıyodu, bunu hiç anlamayan görme engellinin ne olduğunu hissetmeyen insanlar da var. normal bi objeymiş gibi bakıyolar... başkalarının benim çocuğumun hakkındaki düşünceleri insanlar görüyo zaten, ilk bakışta, ya şu kudarçık (eliyle göstererek) çocuk bile, ii insanın dikkatini çekiyo, dönüp U.'a bakıyo, orda bi gariplik olduğunu hissediyö, ya belki 3 yaşındaki bi çocuk dönüyo U.'a bakıyo böyle sıkça bakıyo, gariplik olduğunu anlıyo. ilk bakışta insanlar zaten hani ii bi gariplik olduğunu anlıyolar, ii sizde şey hissediyosunuz yani bunun U.'un nasıl bi çocuk olduğunu anladı ii işte bakıyo merakını gideriyo, ya da kafasında ne düşünüyö napıyo onu yorumluyosunuz kendi içinizde. hani iyi mi düşündü U. hakkında kötü mü düşündü?ii onu kendi içinizde sizde muhasebesini yapıyosunuz...</p>

C. DEVLETTEN BEKLENTİ	
C1. Sosyal Beklentiler	
C1.1. Ders kitaplarında engellilere karşı davranış bilgisi olmalı	1
C1.2. Devlet engelli kişileri tespit etmeli	1
C1.3. Devlet ailelerin yanında olmalı ve engelli hakları konusunda aileleri bilgilendirmeli	2
C1.4. Engellilere yönelik çevre düzenlemesi yapılmalı	1
C2. Eğitime Yönelik Beklentiler	
C2.1. Öğretmenler kabartma yazı öğrenmeli	2
C2.2. Görme engelli lisesi olmalı	1
C2.3. Tablet kâğıdı ve tablet kalem kolaylıkta temin edilebilmeli	1
C2.4. Yatılı öğrencilerin yararlandığı imkânlardan yatılı olmayanlar da yararlanmalı	1

<p>» Alle: ...devletin yapabileceği ya da derneklerin işte engelli çocukları isteseler engeline göre yani tespit ederler işte bunlar atıyorum bizim için de düşünelim görme engelli. bunlara hep velileri çağırıp ve ya evine veyahutta işte davet mi ederler şöyle şöyle bizle istribatı olun. şu zamanlarda şunları yapalım çocuklara...mesela ocak da biliyirdi görme engelli olduğunu hastane de biliyirdi mesela da hani ilk kontrolü orda oldu engelli olduğu bilindi. o zaman bazı bulsaydılar o zaman bütün işgileseydiler. ... yani çocuğun engelli olduğu zaman öğrendiğim zaman devlet benim yanında o zaman olsaydı daha iyi olurdu aslında... ben devleti bulmasaydım. ben devleti buldum devlet beni bulsaıdı... yani nasıl hani dee ailenin ilk öğrendiği zaman ki o bocaladı; zaman devlet dese ki yani ben sizin yanınızdayım belki de o kadar da bocalamaz aileler...</p> <p>» Alle: ...çocuğum mesela eee kabartma yazı okuyor düz yazı kulanıtan mesela okuyacan dinleyecek. onu hemen alabiliyor ama diyo ki baba benim yazdığım yazıyı benim hocamın da okumasını isterim...</p> <p>» Alle: ...yani imim devletin ii bi topluma ii imim kazandıcağı şeylerden ziyade önce kendisinin gidermesi gereken şeyler var önce onu yapması lazım. ...insanlarına. eğitime çok önem vermesi lazım. bütçesinin belki yüzde 30 unu ii eğitime ayırması lazım.ii yani bizde eğ eğitime ayrılan pay belki yüzde 2 yüzde 1. ii bununla ne yapabiliriz ki bi ülke ee biz bunlarda çok gerideyiz avrupa ülkelerinin dışın nın ya insana bakışta orda farklı. ii bik bunu gidermesi lazım. bi görme engelli sokağa çıktığı zaman yürüyüp bulabilmesi lazım yönünü. işte ışıklara geldiği zaman ışıkların olduğunu. geç ii şeyin işaretinin gelmesi gerektiğini. biz istanbulda yaşadık birkaç noktada bi aksarıyada vardı görme engelliler ışıkları çok büyük bi kavşakta bi tane de bakırköyde vardı...</p>
--

D. GELECEK	
D1.1. Çocuğum ileride yalnız kalacak	3
D1.2. Çocuğumu ileride maddi sıkıntılar bekliyor	2
D1.3. Geleceğe yönelik bir birikimim yok	2
D1.4. Maddi anlamda sıkıntı çekmemesi için yatırım yapıyorum	1
D1.5. Çocuğuma eğitimi konusunda destek oluyor ve yönlendirici tavsiyelerde bulunuyorum	3
D1.6. Çocuğum ileride bir meslek sahibi olacak	3

- ☞ **Aile₁:** ...işte Allah gecinden versin ölürsem işte çocuk ne olacak, neydecek, o tür şeyler oluyor kaygılar oluyor...
- ☞ **Aile₂:** ...yani biz hayattayız şu anda gerekli desteği veriyoruz ama biz hayatta olmadığımız zaman ya hayatını nasıl idame ettirecek nerden destek alacak daa düşüncem o bi kaygım o yani...
- ☞ **Aile₃:** ...yani bizim tek kaygımız tek düşüncemiz şuan da biz öldükten sonra o çocuk noluca? Sadece onu düşünüyoruz...

- ☞ **Aile₁:**...yıllardır kadrolar var da, şimdi devlet topluma bilinçlendirmesi var o hoşuma bizim gidiyo...
- ☞ **Aile₂:**... ee devletten hani öyle engelli vatandaşlarımızı aldıklarını biliyoruz tabiki yaşı geldiği zaman... iş konusunda da devlet illaki bunları bi güvence altına alacak yani...
- ☞ **Aile₃:**... şimdi ii aslında ii görme engelliler için ii devlet elinden geleni yaptığını ben görüyorum yani biseler yapıyo....istihdam konusunda da ii devletin engelliler için tahsis ettiği bir yüzde var. hani bir mesala bizim şirkette 450 kişi çalışıyo, her ii işte 10- 100 kişiden ii yüzde 10 luk bir ii engelli şeyi var ii istihdam etme şartı koymuş...

SONUÇ

- ☞ Sonuç olarak tablolardaki verilere ve ailelerin görüşlerine bakılınca, ailelerin görme engelli çocuklarına yönelik kaygıları **çevre, eğitim, istihdam** gibi temel konuları içermektedir.
- ☞ Aileler çocuklarının engellerinden dolayı diğer bireylerden eksik olarak görülmesini istememekte ve bunun için de devletten ve toplumdan bir takım **beklentiler** içine girmektedirler.

ÖNERİLER

- ☞ Toplumun önemli bir kesimini oluşturan engelli bireylerin daha uygun bir yaşam sürdürebilmesi için topluma ve devlete düşen görevler eksiksiz olarak yerine getirilmelidir.
- ☞ Öncelikle **toplum** olarak engelli bireylerin farkında olmalı ve onlara karşı nasıl davranılması gerektiğinin bilincinde olmalıyız.
- ☞ **Devlet** ise ailelerin kaygılarına yönelik olarak özellikle tek başına hayatını sürdüremeyecek kadar ağır engele sahip olan bireyler başta olmak üzere tüm engelli aileler için güvence sağlamalıdır.

ÖNERİLER

- ☞ Yapılan bu çalışma Erzurum ilinde yaşayan ve doğuştan kör çocuklara sahip olan 3 aile ile gerçekleştirilmiştir. Toplam nüfus içinde kör ve az gören çocuğa sahip binlerce aile olduğu düşünülürse böyle bir araştırmanın sadece 3 aile ile sınırlı kalmaması gerektiği gerçeği ortaya çıkmaktadır.
- ☞ Bu nedenle bu konuda daha sağlıklı bilgiler toplanması ve kaygılara yönelik daha nitelikli çalışmalar yapılabilmesi adına, araştırma **daha büyük bir çalışma grubu** ile yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- ☞ Bailey, B.R., & Wring, J.D. (1994). Using visual Accents to enhance attending to communication symbols for students with severe multiple disabilities. *ResView*, 26(3), 101-118.
- ☞ Bhagotra, S., Sharama, K.A., & Raina, B. (2008). Psychological and social adjustment and rehabilitation of the blind. *SocialMedicine*, 10(1).
- ☞ Cavkaytar, A. ve Diken, İ. (2012). *Özel eğitim 1- özel eğitim ve özel eğitim gerektirenler* (1.baskı). Ankara: Vize Basın Yayın.
- ☞ Eniola, M.S. (2007). The effects of stress in oculation training on the anxiety and academic performance of adolescent with visual impairments. *Pakistan Journal of Social Sciences*, 4.
- ☞ Gürsel, O. (2012). Görme yetersizliği olan öğrenciler. İ.H. Diken (Ed.), *Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler ve özel eğitim* içinde (ss. 217-249). Ankara: Pegem Akademi.
- ☞ Huberty, T.J. (2007). Anxiety and anxiety disorders in children: information for parents. *National Association of School Psychologists*, 36(3), 1-4.
- ☞ İşkhan, V. (2005). Türkiye'de zihinsel engelli çocuğa sahip annelerin sorunları. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- ☞ Küçüker, S. (1997). *Bilgi verici psikolojik danışmanlık programının zihinsel özürli çocuklarının kardeşlerinin özürle ilgili bilgi düzeylerine ve özürli kardeşlerine yönelik tutumlarının etkisi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- ☞ Mishra, V. (2013). A study of self-concept in relation to ego-strength of sighted and visually impaired students. *International Journal on New Trends in Education and Their Implications*, 4(1), 203-207.
- ☞ Safak, P. (2012). *Ağır ve çoku yetersizliği olan çocukların eğitimi* (1.baskı). Ankara: Vize Basın Yayın.
- ☞ Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (7.baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

İlginiz için teşekkür ederiz